

**Ivan Peklić, Život i djelo Franje Markovića,
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti,
Zavod za znanstveno-istraživački i umjetnički rad
Koprivničko-križevačke županije u Križevcima,
Zagreb - Križevci, 2014., 419 str.**

STJEPAN LUČKI

Ulica Slavka Kolara 18
HR - 48 260 Križevci
stjepanlucki@gmail.com

Nakon niza radova s različitom tematikom, prvenstveno povijesnom, križevački profesor povijesti rodom iz Miholca, Ivan Peklić, napisao je do sada svoje najopsežnije i najznačajnije djelo.¹ *Život i djelo Franje Markovića* je ustvari jedina potpuna monografija o ovoj značajnoj ličnosti križevačke i hrvatske prošlosti 2. polovine 19. i početka 20. st. Nastala je na temelju autorove doktorske disertacije obranjene 2013. god. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zadru i predstavlja Peklića kao značajnog istraživača društvenog i kulturnog života sjeverozapadne Hrvatske u 19. st. U monografiji su opisani svi aspekti života i rada Franje pl. Markovića s ciljem dokazivanja kako je njegova uloga u stvaranju moderne hrvatske države puno veća nego je to dosad bilo poznato. Knjiga se sastoji od 12 cjelina, a sadržajno je najznačajnije prvih osam.

U uvodnom dijelu autor objašnjava ciljeve same monografije te u kratkim crtama sve što je do sada bilo poznato o Franji Markoviću.

U dijelu o Markovićevu životopisu Peklić opisuje događaje u Markovićevu životu od rođenja 24. srpnja 1845. god. u Križevcima, osnovnom i visokom školovanju u Križevcima, Zagrebu i Beču, radu u osječkoj i zagrebačkoj gimnaziji, doktorskom studiju u Beču, imenovanju za profesora filozofije i dekana Mudroslovnog (Filozofskog) fakulteta na novoosnovanom Zagrebačkom sveučilištu, gdje je i radio do svoje smrti 15. rujna 1914. god. Nadalje, navodi i Markovićevu djelovanje u hrvatskim nacionalnim institucijama: Ju-

goslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti i Matici hrvatskoj. Također daje kratki pregled Markovićeva književnog, političkog i znanstvenog djelovanja.

U kratkim crtama opisuje događaje iz privatnog života - ženidbu, rođenje djece, smrti sina, bolovima zbog čira na želucu i sl. Nešto više opisuje događanja uz smrt i pogreb Franje Markovića na Mirogoju. S obzirom da se u ovom dijelu dotakao svih bitnih stvari u Markovićevu životu, autor se u sljedećim dijelovima monografije često ponavlja što ponekad može biti zamorno za čitatelja, ali kao povjesničar sigurno se drži one latinske izreke: *repetitio est mater studiorum*. Iz svega što je u knjizi napisano moglo bi se reći da je ostao tek jedan nerazjašnjen događaj iz Markovićeva života, a to je njegova doktorska disertacija. Šteta što autor nije napisao i razriješio to pitanje na način da ustvrdi da se disertacija ne nalazi u arhivima koje je istražio ili da uopće nije napisana i zašto!

Markovićevu društvenu djelatnost Peklić je podijelio na: 1. prosvjetno djelovanje, i to kao gimnazijskog profesora, sveučilišnog profesora, osnivača prosvjetnih društava, pisca gimnazijskih udžbenika i kreatora hrvatskog školskog pravopisa; 2. djelovanje na osnivanju Hrvatske akademske menze; 3. djelovanje u Hrvatskom planinarskom društvu i 4. djelovanje u raspravama o prostornom uređenju grada Zagreba. Zanimljiv je pokušaj utvrđivanja materijalnih primanja F: Markovića. Ipak, iznijeti su samo podaci o visini njegove plaće na Mudroslovnom fakultetu, bez podataka o drugim primanjima. Također nije napravljena analiza koliko kvalitetno se moglo živjeti s tom plaćom, od-

¹ Popis radova može se vidjeti na web stranici Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (<http://katalog.nsk.hr>).

nosno usporedba s ostalim primanjima u Hrvatsko-slavonskoj kraljevini. U svakom slučaju vrlo dobro je opisana uključenost F. Markovića u društveni život u Hrvatskoj u 2. polovici 19. st.

U cjelini o političkom djelovanju Franje Markovića jasno je i korektno istaknuta politička angažiranost Markovića kao velikog borca protiv mađarizacije, a za očuvanje hrvatske autonomnosti i razvoja demokracije na temelju ustava. Takva politička crta provlači se od studentskih dana u Beču preko aktivnosti kao gimnazijskog i sveučilišnog profesora, a naročito za vrijeme kad je od 1881. do 1892. zastupao kotar Križevci u Hrvatskom saboru. Kako je stalno bio oporbeni političar odlično se nosio s neuspjehom u pokušaju provođenja svojih političkih ideja. Ipak, smrt sina Metela 1889. god. snažno je djelovala na Markovića te se povukao iz političkog života.

Pišući u petoj cjelini o filozofiji Franje Markovića autor ukazuje na činjenicu da je Marković 40 godina zarađivao za život predavajući filozofske kolegije na Mudroslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Osnovno područje djelovanja Markovića kao filozofa je estetika, a značajan je na polju proučavanja hrvatske filozofske baštine.

Opsežnoću, ali i kvalitetom najznačajnija je šesta cjelina u kojoj se opisuje Markovićev doprinos kazališnoj i glazbenoj umjetnosti te radu kulturnih i znanstvenih institucija. Vidljivo je da ono što Peklića naročito interesira, istražuje u detalje. Kako dio o Markoviću kao kazališnom kritičaru prikazuje vrlo detaljno, na čak 22 strane, možemo reći da je Peklić izvrstan povjesničar kazališne kritike pri čemu zaključuje da je Markovićovo djelovanje bilo uvelike usmjereno na kazalište i dramsku umjetnost, a drame koje je Marković napisao danas nemaju snažnu umjetničku poruku, ali su dragocjene za hrvatsku dramsku umjetnost u vrijeme nastanka. Vrlo zanimljiv prikaz Markovićevog društvenog angažmana Peklić je dočarao kroz djelovanje Markovića u pjevačkom društvu *Kolo*. Taj prikaz je

tipičan primjer kako jedan povjesničar treba prikazati pojedine segmente djelovanja određenog pojedinca, a na temelju istraživanja izvornih zapisa u arhivima. Iščitavajući zapisnike sjednica Hrvatskog pjevačkog društva *Kolo*, Peklić je vrlo zanimljivo opisao kako je Marković postao članom Društva, a 1883. god. i predsjednikom. Njegova borba za organizacijskim unapređenjem *Kola* i izgradnju zgrade u kojoj bi Društvo djelovalo čita se lako i s napetošću kao da je riječ o nekom romanu s brojnim zapletima, ali koji na kraju sretno završi jer je zgrada Hrvatskog pjevačkog društva *Kolo* i izgrađena. Markovićovo zanimanje za glazbu je vrlo zanimljiv detalj iz njegova života. Treba istaknuti da je njegova budnica *U boj*, napisana za studentskih dana u Beču, a koju je uglazbio Ivan pl. Zajc, danas zasigurno široj javnosti najpoznatije Markovićovo djelo.

U sedmoj cjelini opisani su odnosi F. Markovića i nekih njegovih suvremenika, a na temelju pisama koja se čuvaju u pojedinim arhivima. Kako je ta građa vrlo obimna, prikazana je samo korespondencija s Augustom Šenoom, Milanom Grlovićem, Metelom Ožegovićem i Bronislavom Grabowskim. Iz korespondencije i samog djelovanja Markovića vidljivo je da je veliki utjecaj na samog Markovića, naročito u političkom djelovanju, imao barun Metel Ožegović.

U zaključku autor ponovo ukratko ponavlja sve najvažnije sekvence života i djela Franje Markovića, čime potvrđuje svoju tezu da je uloga Franje Markovića u stvaranju moderne hrvatske države puno veća nego što mu je pripisivala dosadašnja historiografija. S današnjeg stanovišta ovakva svestranost kakvu je pokazivao Marković je nezamisliva, odnosno krasi rijetke pojedince kakav je bio i sam Marković.

Zanemarimo li sitne nedostatke i pogreške, ova monografija je izvrstan primjer kako treba istraživati osobe iz hrvatske prošlosti jer nam je tek sada jasno koliko je značajna uloga Franje pl. Markovića u hrvatskoj povijesti 2. pol. 19. i početka 20. st.